

บทที่ ๓
การเปลี่ยนแปลงประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาของชาวพุทธ
จังหวัดอุบลราชธานี

ในรายละเอียดของบทนี้ผู้วิจัย ผู้วิจัยจะได้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ การเปลี่ยนแปลงประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาของชาวพุทธจังหวัดอุบลราชธานีในด้านต่างๆ การจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของชาวพุทธจังหวัดอุบลราชธานีในยุคปัจจุบัน และสรุปผลการวิจัย ซึ่งทางผู้วิจัยจะได้นำเสนอรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑ การเปลี่ยนแปลงประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาของชาวพุทธจังหวัดอุบลราชธานี

การเปลี่ยนแปลงของประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาของชาวพุทธจังหวัดอุบลราชธานี หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของประเพณีแห่เทียนพรรษาของชาวพุทธจังหวัดอุบลราชธานีในแต่ละยุค นับตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๒๐ ถือว่าประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาเข้าสู่ยุคทองเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณีโดยแท้จริง เนื่องจากภาครัฐส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเพณีระดับประเทศ ตามที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสาร อาจแบ่งได้เป็น ๖ ด้านดังนี้

๓.๑.๑ การเปลี่ยนแปลงด้านวัตถุประสงค์ของการจัดงาน

ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ของการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีเป็น ๒ ยุค โดยยุคดั้งเดิมนับตั้งแต่เริ่มต้นประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษามาจนถึงปี พ.ศ.๒๕๒๐ ยุคใหม่นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมาจนถึงในปัจจุบันดังนี้

๑. การเปลี่ยนแปลงด้านวัตถุประสงค์ของการจัดงานยุคดั้งเดิม

วัตถุประสงค์ของการจัดงานยุคดั้งเดิมนั้น เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบรรพบุรุษในเรื่องที่เกี่ยวกับข้อพระพุทธานุสสติปฏิบัติตามฮีต ๑๒ คอง ๑๔ ในงานบุญเดือน ๘ หรือ วันบุญเข้าพรรษา และเป็นการปฏิบัติเพื่อหวังผลที่จะได้จากการทำบุญตามความเชื่อที่ได้รับฟังมาจากบรรพบุรุษ และพุทธชาดก ในขณะที่วัตถุประสงค์ของการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ในช่วงปลายของยุคนี้ เริ่มจะเป็นการนำวัฒนธรรม และประเพณีมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างชาติ รวมกลุ่ม รวมสังคมให้เป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในเมืองอุบลราชธานี

๒. การเปลี่ยนแปลงด้านวัตถุประสงค์ของการจัดงานยุคยุคใหม่

วัตถุประสงค์ของการจัดงานยุคยุคใหม่นั้น เป็นการจัดงานประเพณีที่ยังคงวัตถุประสงค์ยุคดั้งเดิม คือ เพื่อเป็นเครื่องพุทธบูชา และเป็นการทำบุญในเทศกาลทางพุทธศาสนา และเป็นการปฏิบัติตามหลักฮีต ๑๒ คอง ๑๔ นอกจากนั้นได้มีการเพิ่มเติมวัตถุประสงค์ในการจัดงานประเพณีทางด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยนำงานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี มาเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมทางด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น การได้มาซึ่งปัจจัยในการทำต้นเทียนพรรษา รวมถึงวิธีการได้มาซึ่งต้นเทียนพรรษา เปลี่ยนแปลงไป ผู้วิจัยจักได้นำเสนอในหัวข้อต่อไป

๓.๑.๒ การเปลี่ยนแปลงด้านการได้มาซึ่งปัจจัยในการทำต้นเทียนพรรษา

ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเปลี่ยนแปลงการได้มาซึ่งปัจจัยในการทำต้นเทียนพรรษาเป็น ๒ ยุค โดยยุคดั้งเดิมนับตั้งแต่เริ่มต้นประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาจนถึงปี พ.ศ.๒๕๒๐ ยุคใหม่ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมาจนถึงในปัจจุบันดังนี้

๑. การได้มาซึ่งปัจจัยในการทำต้นเทียนพรรษายุคดั้งเดิม

การได้มาซึ่งปัจจัยในการทำต้นเทียนพรรษายุคดั้งเดิมนั้น เป็นการได้ปัจจัยที่นำมาใช้จัดทำต้นเทียนพรรษา โดยการเรียไร หรือ บริจาคเป็นทาน จากคนที่อยู่ในคุ้มบ้านเดียวกัน คนในคุ้มวัดเดียวกัน เป็นการช่วยเหลือ และบริจาค ข้าว ฝักรูป อากาศ เงิน เท้าที่ตัวเองมีกำลังบริจาค

๒. การได้มาซึ่งปัจจัยในการทำต้นเทียนพรรษายุคใหม่

การได้มาซึ่งปัจจัยในการทำต้นเทียนพรรษายุคใหม่นั้น ทางวัดจะเป็นผู้หาปัจจัยที่เป็นตัวเงินนำไปซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ที่จำเป็นต่อการจัดทำต้นเทียนพรรษามาเอง ซึ่งมีการบริจาคเรียไรวัสดุ อุปกรณ์บ้างแต่ไม่มาก ต่างในยุคดั้งเดิม สาเหตุเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านทรัพยากรจำนวนของป่าไม้ และความอุดมสมบูรณ์ของป่ารอบตัวเมืองอุบลราชธานีที่มีจำนวนลดลง แบบแผนวิถีชีวิตในการออกไปหาซื้อฝักรูปตามป่าที่เป็นไปได้ยากขึ้น อีกทั้งภายหลังจากหน่วยงานภาครัฐ คือ เทศบาลนครอุบลราชธานีได้มีการสนับสนุนเงินช่วยเหลือในการจัดทำต้นเทียนพรรษาเป็นประจำทุกปี และยังมีมีการสนับสนุนเงินช่วยเหลือทางคุ้มวัดในการจัดทำต้นเทียนพรรษาในรูปของ ผู้อุปถัมภ์ ที่เป็นหน่วยงานจากทั้งภาครัฐ และเอกชนที่มีจุดเป้าหมายเน้นไปเชิงการค้า และการประชาสัมพันธ์หน่วยงานของตน เพื่อนำเงินไปซื้อปัจจัยที่จำเป็นในการจัดทำต้นเทียนพรรษาของแต่ละคุ้มวัด ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับความสัมพันธ์ระหว่างทางวัด และ หน่วยงานที่เป็นผู้อุปถัมภ์^๑

๓.๑.๓ การเปลี่ยนแปลงด้านการจัดทำต้นเทียนพรรษา

การทำต้นเทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีมีประวัติการทำมายาวนาน เกิดการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบันมากมาย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารแล้วพบว่าการจัดทำต้นเทียนพรรษาของชาวจังหวัดอุบลราชธานี แบ่งออกได้เป็น ๓ ยุคดังนี้

๑. การจัดทำต้นเทียนพรรษายุคต้น (พ.ศ.๒๔๔๔ - พ.ศ.๒๔๗๙)

ก่อนสมัยพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรพลธิประสงค์ ราวปี พ.ศ.๒๔๔๔ เป็นผู้สำเร็จราชการเมืองอุบล ชาวอุบลไม่มีการหล่อเทียนแห่เทียนเช่นปัจจุบัน ชาวบ้านจะพันเทียนยาวรอบศีรษะไปถวายพระเพื่ออุทิศบูชาจำพรรษา ครั้นในสมัยกรมหลวงสรพลธิประสงค์ ได้เป็นผู้สำเร็จราชการที่เมืองอุบล คราวหนึ่งมีการแห่บั้งไฟที่วัดกลาง มีคนไปดูมาก ในการแห่บั้งไฟมีตึกกันจนขบวนแห่กันจนถึงความตาย เสด็จในกรมเห็นว่าไม่ดี จึงให้เลิกการแห่บั้งไฟและเปลี่ยนเป็น การแห่เทียนแทนการแห่เทียนแต่เดิมไม่ได้จัดใหญ่โตเช่นปัจจุบัน เพียงแต่ชาวบ้านร่วมกันบริจาคเทียน แล้วนำเทียนมาติดกับลำไม้ไผ่ที่เตรียมไว้ตามรอยต่อ หากกระดาษจ้งโก [กระดาษสีเงินสีทอง] ตัดเป็นลายพันปลาปิดรอยต่อ เสร็จแล้วนำต้นเทียนไปมัดติดกับปั๊บน้ำมันก๊าด ฐานของต้นเทียนใช้ไม้ตีเป็นแผ่นเรียบหรือทำสูงขึ้นเป็นชั้นๆ ติดกระดาษเสร็จแล้วมีการแห่ไปถวายวัดพาหนะที่ใช้นิยมใช้คือเกวียน หรือ

^๑ สรัญพัฒน์ ต้นสุขเกษม, “การสื่อสาร และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี”, นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้าที่ ๑๑๑ - หน้าที่ ๑๑๒ .

ล้อเลื่อนที่ใช้วัวหรือคนลากจูง การแห่ของชาวบ้านก็จะมีฆ้อง กลอง กรับ และการฟ้อนรำด้วยความสนุกสนาน

๒. การทำต้นเทียนพรรษายุคกลาง (พ.ศ.๒๔๘๐ - พ.ศ.๒๕๐๐)

ในระยะเวลาประมาณปี พ.ศ.๒๔๘๐ การทำต้นเทียนได้พัฒนาขึ้นถึงขั้นใช้การหล่อเข้าพิมพ์ที่เป็นลายง่ายๆ เช่น ประจำยาม กระจิงตาอ้อย บัวคว่ำ บัวหงาย ก้ามปู ฯลฯ แล้วนำไปติดที่ลำต้นเทียน ช่างผู้มีชื่อเสียงในทางนี้คือ นายโพธิ์ ส่งศรี ซึ่งเป็นผู้ที่ริเริ่มในการตกแต่งต้นเทียนประกวดในวันเข้าพรรษาและเป็นผู้ริเริ่มให้มีการลอยกระทงในวันออกพรรษาที่จังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังเป็นผู้ริเริ่มในการเอาลายต้นเทียนมาเป็นลายในการทอผ้าไหม ลายที่นายโพธิ์ทำขึ้นเป็นลายง่ายๆ เช่น ลายประจำยาม กระจิงตาอ้อย ใบเทศ บัวคว่ำบัวหงาย นอกจากนี้ ยังมีลายที่เป็นลายแม่แบบได้แก่ ลายกระหนกสามตัว ลายกระหนกเปลว ลายกระหนกใบเทศ ลายกระหนกลายบัว ลายกระหนกนก ลายกรวยเชิง ลายดอกพิกุล ลายดอกลำดวน เป็นลวดลายประกอบในต้นเทียน ในปัจจุบันได้มีวิวัฒนาการขึ้นมา ได้แก่ ลายคชะ ลายกระบี่ ลายกินรี เป็นต้น นายโพธิ์เป็นช่างทำต้นเทียนให้กับวัดทุ่งศรีเมือง อำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานี ต่อมา นายสวน คุณผล ได้นำวิธีการดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ และประดับฐานต้นเทียนด้วยรูปปั้นสัตว์และลายไม้ฉลุ ทำให้ดูสวยงามมากขึ้น ผลงานทำต้นเทียน ของนายสวน คุณผล จึงมักจะได้รับรางวัลชนะเลิศอยู่เป็นประจำ

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ.๒๔๘๐ - ๒๔๙๔ เป็นช่วงที่ศิลปะการทำเทียนพรรษาและงานช่างศิลป์ต่างๆ ได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ทั้งแนวความคิด รูปแบบ และองค์ประกอบด้านศิลปะในส่วนที่เกี่ยวกับการแห่เทียนพรรษา การใช้ล้อเลื่อน และเกวียนมาใช้ในการแห่เทียน เริ่มซบเซาลง มีการใช้รถเป็นพาหนะแทน การตกแต่งประดับประดารถและขบวนแห่ ก็สามารถทำได้พิศดารมากขึ้น นอกจากนี้ ประชาชนได้เริ่มให้ความสนใจและเห็นความสำคัญในการทำและแห่เทียนพรรษามากขึ้น เมื่อทางจังหวัดโดย นายชอบ ชัยประภา ข้าหลวงประจำจังหวัดอุบลราชธานี ขณะนั้นได้เข้ามาส่งเสริมให้งานเข้าพรรษาเป็นงานประเพณีประจำปี แต่ต้นเทียนในขณะนั้นยังมีการจัดทำอยู่เพียง ๒ ประเภท คือ ประเภทมัดเทียนรวมกันแล้วติดกระดาษสีและประเภทพิมพ์ลายติดลำต้น

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้มีการฟื้นฟูศิลปะการทำต้นเทียนและการแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี มีการประกวดเทียนพรรษา ๒ ประเภท คือ ประเภทมัดรวมติดลาย และประเภทติดพิมพ์ ครั้นเมื่อราวปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ได้มีช่างฝีมือรุ่นเยาว์ ได้แก่ นายอารีย์ สีนสวัสดิ์ และนายประดับ ก้อนแก้ว ได้พัฒนาวิธีทำขึ้นใหม่ โดยใช้ปูนพลาสติกเกอร์เป็นแม่พิมพ์ลายต่างๆ แล้วหล่อด้วยเทียนออกมาเป็นดอกๆ ผีเสื้อใช้หลอดดอกไม้ คนละสีกับลำต้น จึงทำให้มองเห็นเป็นส่วนลึกของลายอย่างชัดเจน ซึ่งต่อมานายประดับ ก้อนแก้ว เป็นผู้ฝีมือในการทำต้นเทียนติดพิมพ์ และตกแต่งขบวนต้นเทียนของวัดมหาวนารามได้อย่างสวยงามจนได้รับรางวัลชนะเลิศติดต่อกันถึง ๑๗ ปี และต่อมาได้รับการยกย่องให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานี ในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ สาขาช่างฝีมือ ต่อมา ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๐๐ มีการจัดงานกิ่งพุทธกาลทั่วประเทศ งานด้านศาสนาจึงเฟื่องฟูมาก ส่วนการแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีนั้น ได้รับการสนับสนุนให้ยิ่งใหญ่มากขึ้น ทั้งด้านการจัดขบวนแห่ และการจัดหาสาวงามสำหรับต้นเทียน

๓. การทำต้นเทียนพรรษายุคใหม่ (พ.ศ.๒๕๐๐ – ปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๕๕)

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๒ นายคำหมา แสงงาม เป็นช่างที่มีความสามารถในการออกแบบ และแกะสลักลอยเทียนพรรษาได้รับรางวัลชนะเลิศที่จังหวัดอุบลราชธานี และเป็นผู้ชำนาญในการ สร้างซุ้มประตูวัด โบสถ์วิหาร ศาลาการเปรียญ หอไตร มณฑป หอระฆัง กำแพงแก้ว ได้รับปริญญา ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคามเป็นลูกศิษย์ของพระครู วิโรจน์รัตโนบล วัดทุ่งศรีเมือง ซึ่งท่านเป็นผู้มีความรู้ในวิชาช่างศิลป์ [ช่างปั้น เขียน แกะสลัก] ถือเป็น ประมาจารย์ในงานด้านช่างศิลป์ของเมืองอุบลราชธานี

นายคำหมาได้คิดแกะสลักต้นเทียนโดยไม่ต้องพิมพ์ดอกมาติด เหมือนเช่นที่ช่างรุ่น ก่อนทำมา ทำให้ต้นเทียนแกะสลักที่นายคำหมาทำให้กับบ้านกุดเป่ง อำเภวารินชำราบ มีความ แปลกใหม่ สวยงาม ในปีต่อมา จึงได้มีการเสนอให้จัดประกวดต้นเทียน ๓ ประเภท คือ ประเภทมัด รวมติดลาย ประเภทติดพิมพ์ และประเภทแกะสลักกระยะต่อมา จึงจัดต้นเทียนประเภทมัดรวมติดลาย ที่เป็ต้นเทียนแบบเก่าออกจากการประกวดช่างแกะสลักที่มีฝีมือในรุ่นต่อมาที่มีชื่อเสียงมาก ได้แก่ นายอุสา จันทรวิจิตร และนายสมัย จันทรวิจิตรซึ่งเป็นพี่น้องกัน

นายอุสา จันทรวิจิตร เป็นช่างที่มีฝีมือในทางแกะสลัก ได้รับการถ่ายทอดฝีมือจาก บิดาคือนายคำหล้า จันทรวิจิตร ในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ นายอุสา จันทรวิจิตร ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้มี ผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม สาขาช่างฝีมือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมา นับเป็นยุคทองของการทำเทียนพรรษาของจังหวัด อุบลราชธานี เพราะทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมและ สนับสนุนการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของจังหวัด นอกจากจะเป็นงานประจำปีของทางจังหวัด แล้ว ยังเป็นงานในระดับชาติด้วย เพราะนอกจากจะมีชาวไทยในหลายๆ ท้องที่เข้ามาท่องเที่ยวแล้ว ยังมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาชมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของทางจังหวัดด้วยทั้งนี้สืบ เนื่องมาจาก การมีชื่อเสียงของงานประเพณี ต้นเทียนที่มีความงดงามและมีความประณีตในการจัดทำ และความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ของช่างทำเทียนได้นำเอาเรื่องราวในทางพระพุทธศาสนา เข้ามาประยุกต์และจัดทำต้นเทียนพรรษาให้มีความยิ่งใหญ่มากยิ่งขึ้น

อนึ่ง นอกจากการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ นี้จะมีการจัดให้ เป็นงานที่ยิ่งใหญ่และมหิฬารแล้ว ยังมีการทบทวนถึงรูปแบบและกระบวนการ ตลอดจนหลักเกณฑ์ที่ ใช้ในการจัดการประกวดให้มีความเป็นระเบียบแบบแผนมากยิ่งขึ้น ทั้งยังมีการประชาสัมพันธ์งานกัน อย่างกว้างขวาง เพื่อเป็นการเผยแพร่ออกสู่วงกว้างมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้มีผู้คนที่ชาวไทย และต่างชาติมาเที่ยวชมงานเป็นจำนวนมาก^๒

รูปแบบการจัดงานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ๑๕ ปีล่าสุด

งานประเพณีแห่เทียนพรรษา เป็นประเพณีทางพุทธศาสนาของชาวอุบลฯ ซึ่งมีความ เจริญในพุทธศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีมาเป็นเวลายาวนาน ถือเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของ จังหวัดอุบลราชธานี โดยได้กำหนดจัดงานขึ้นในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๘ และแรม ๑ ค่ำเดือน ๘ หรือ วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา จัดให้มีขึ้นทุกปี

^๒ จิตารัตน์ ดวงสินธุ์, “แนวคิดเชิงปรัชญาที่ปรากฏในประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา”, วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖), หน้าที่ ๑๙-๒๓.

ชาวอุบลราชธานี ได้ทำต้นเทียนประกวดประชันความวิจิตรบรรจงกัน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๐ จนเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ จังหวัดอุบลราชธานี ได้จัดงานสัปดาห์ประเพณีแห่เทียนพรรษา ให้เป็นงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่และมหิฬาร สถานที่จัดงานคือ บริเวณทุ่งศรีเมืองและศาลาจตุรมุข มีการประกวดต้นเทียน ๒ ประเภท คือ ประเภทติดพิมพ์ และประเภทแกะสลัก โดยขบวนแห่จากคุ้มวัดต่างๆ พร้อมนางฟ้าประจำต้นเทียน จะเคลื่อนขบวนจาก หน้าวัดศรีอุบลรัตนาราม ไปตามถนน มาสิ้นสุดขบวนที่ทุ่งศรีเมือง และการแสดงสมโภชต้นเทียน แลเป็นแสงไฟต้องลำเทียนงามอร่ามไปทั้งงาน ซึ่งตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน งานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี มีจัดงานแต่ละปี ดังนี้

ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ มีชื่องานว่า "งานแห่เทียนพรรษา เฉลิมพระเกียรติ ๗๒ พรรษา มหาราชา" เนื่องจากเป็นปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นที่มาของ "เทียนเฉลิมพระเกียรติฯ" ที่ทุ่งศรีเมือง

ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ มีชื่องานว่า "หลอมบุญบูชา ถวายไถ่ นวมินทร์" มีความหมายว่า การหล่อเทียนพรรษาของชาวอุบลฯ เพื่อบำเพ็ญกุศลร่วมกัน การหล่อหลอมจิตศรัทธาให้เป็นหนึ่งเดียวเปรียบประดุจการหลอมบุญบูชา เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายแด่องค์พระมหากษัตริย์

ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ มีชื่องานว่า "งามล้ำเทียนพรรษา ภูมิปัญญาชาวอุบลฯ" เนื่องจากเทียนพรรษาได้วิวัฒนาการไปจาก "ภูมิปัญญาดั้งเดิม" จนแทบจะจำเค้าโครงแต่โบราณไม่ได้ จึงได้มีการหันกลับมาทบทวนการจัดงานแห่เทียนพรรษา ตามภูมิปัญญาของชาวอุบลฯ ตั้งแต่เดิมมา

ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ มีชื่องานว่า "โรจน์เรือง เมืองศิลป์" ด้วยเหตุที่ ททท.ได้เลือกงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี เป็นงานที่โดดเด่นที่สุดของประเทศในเดือนกรกฎาคม ตามโครงการ "เที่ยวทั่วไทย ไปได้ทุกเดือน" จึงจัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวตลอดเดือน อาทิ ได้เชิญช่างศิลป์นานาชาติประมาณ ๑๕ ประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ จีน ญี่ปุ่น มาร่วมแข่งขันการแกะสลัก ขี้ผึ้งตามสไตล์งานศิลปะแต่ละชาติ มีนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก มาชมงานตลอดทั้งเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๕ ชื่องาน "โรจน์เรือง เมืองศิลป์" เป็นคำย่อมาจากคำเต็มที่ว่า "อุบลฯ เมืองนักปราชญ์ รุ่งโรจน์ ศาสตร์ เรื่องรองศิลป์ ถิ่นไทยดี"

ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ มีชื่องานว่า "สืบศาสตร์ สานศิลป์" เนื่องจากงานประเพณีแห่เทียนพรรษาเป็นการ "สืบทอดศาสนาและสืบสานงานศิลปะ" ดังคำกล่าวที่ว่า "เทียนพรรษา คือ ภูมิศิลปะแห่งศรัทธา" เพื่อความกระชับ จึงใช้ชื่อว่า "สืบศาสตร์ สานศิลป์" แต่โดยเหตุที่มีผู้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า คำว่า "ศาสตร์" มีความหมายกว้างกว่า ชื่องานจึงเป็น "สืบศาสตร์ สานศิลป์" ด้วยเหตุนี้

ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ มีชื่องานว่า "ทวยราษฎร์ไฝ่ธรรม งามล้ำเทียนพรรษา เทิดไท้ ๗๒ พรรษา มหาราชา" เนื่องจากเป็นปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระแม่-แม่พระ ของแผ่นดิน

ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ มีชื่องานว่า "น้อมรำลึก ๕๐ ปี พระบารมีแผ่คุ้มเกล้าฯ ชาวอุบลฯ" เนื่องจากเมื่อวันที่ ๑๖-๑๗ พฤศจิกายน ๒๔๙๘ ล้นเกล้าทั้งสองพระองค์ ได้เสด็จเยือนอุบลราชธานี ยังความปลาบปลื้มปิติแก่ชาวอุบลฯ เป็นล้นพ้น เพราะตั้งแต่สร้างบ้านเมืองมาเกือบ ๒๐๐ ปี ยังไม่เคยมีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดเสด็จเยี่ยม หรือทรงใกล้ชิดกับราษฎรอย่างไม่ถือพระองค์เช่นนี้ ชาวอุบล

ๆ ทุกหมู่เหล่า ต่างพร้อมน้อมรำลึกด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม พระบารมีแผ่คุ้มเกล้าฯ ชาวอุบลฯ ปีติล้นพ้น ตลอดระยะเวลา ๕๐ ปี ที่ผ่านมาและตลอดไป

ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ มีชื่องานว่า "๖๐ ปี พระบารมีแผ่ไพศาล งามตระการเทียนพรรษา เทิดราชัน" เพื่อแสดงความจงรักภักดี ต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี

ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ มีชื่องานว่า "อุ้งเชิงเมืองธรรม เลิศล้ำ เทียนพรรษา ปวงประชาพอเพียง" เนื่องจากเป็นปีมหามงคล เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ เพื่อแสดงออกถึงความจงรักภักดี และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อพสกนิกรปวงชนชาวไทย และการน้อมนำแนวพระราชดำริมาใช้ดำรงชีวิต

ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ มีชื่องานว่า "เมืองอุบลบุญล้ำ บุญธรรม บุญทาน สืบสานตำนานเทียน" เนื่องจากอุบลราชธานี มีสมญานามว่า "เมืองแห่งดอกบัวงาม" ซึ่งดอกบัว เป็นพฤษชาติที่มีคติธรรมทางพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง อุบลราชธานีจึงมีวัฒนธรรมประเพณี ทำบุญทุกๆ เดือน คือการยี่ดถือ ฮีตสิบสองคองสิบสี่ (ฮีตสิบสอง คือจารีตที่ปฏิบัติแต่ละเดือน ตลอดปี จนเป็นประเพณีสืบต่อมา) ประเพณีแต่ละอย่างในฮีตสิบสอง ล้วนมีแต่ชื่อ ขึ้นต้นว่าบุญ หมายถึง ประเพณีที่มุ่งการทำบุญเป็นสำคัญ อุบลราชธานีจึงมี บุญล้ำล้ำ ทั้งบุญธรรม บุญทาน อีกทั้งงานประเพณีแห่งเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ก็มีมาแต่โบราณ โดยเริ่มจากในสมัยแรกๆ เป็นเทียนเวียนหัว มัดรวมติดลายวิวัฒนาการมาจนเป็น หลอมเทียน หลอมใจ หลอมบุญ สืบสานมาจนถึงปัจจุบัน จึงเป็นที่มาของชื่อ งานประเพณีแห่งเทียนพรรษาอุบลราชธานี ปี ๒๕๕๑

ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ มีชื่องานว่า "อุ้งเชิงเมืองธรรม บุญล้ำเทียนพรรษา ประชาพอเพียง" เนื่องจากอุบลราชธานีเป็น "อุ่อารยวัฒนธรรม อุดมอริยทรัพย์ อริยสงฆ์ รุ่งโรจน์ศาสตร์ เรื่องรองศิลป์ ถิ่นไทยดี" อุ้งเชิงเมืองธรรม จึงเป็นความรุ่งเรือง สว่างไสว อุดมสมบูรณ์ ในธรรมที่สำคัญยิ่ง 3 ประการ คือ พุทธธรรม อารยธรรม และธรรมชาติ ประกอบกับ การทำบุญเข้าพรรษาที่อุบลราชธานี มีชื่อเสียงมานานนับร้อยปี จึงเป็นที่รวมทำบุญเข้าพรรษาของประชาชนทั่วประเทศ รวมถึงนักท่องเที่ยวทั่วโลก ท่านที่มาทำบุญเดือนแปดที่เมืองอุบลฯ จึงเป็นการบำเพ็ญกุศล ได้รับ "บุญล้ำเทียนพรรษา" โดยทั่วหน้ากัน พร้อมกันนี้ ยังได้เสนอเน้นคำขวัญ ประชาพอเพียง ซึ่งเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ประชาชนพลเมือง จะมีความ พอเพียง ได้ ก็ด้วยคุณธรรมความพอเพียง ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำชีวิตให้อยู่ดีมีสุข ไม่มีความฟุ้งเพื่อทะเยอทะยาน ยินดีในสิ่งที่ได้ พอใจในสิ่งที่มี จึงเป็นที่มาของชื่องานประเพณีแห่งเทียนพรรษาอุบลราชธานี ปี ๒๕๕๒

ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ มีชื่องานว่า "อุ้งเชิงเมืองธรรม งามล้ำเทียนพรรษา ภูมิปัญญาชาวอุบล" เนื่องจากเมืองอุบลราชธานี มี "ธรรม" ๓ ประการ คือพุทธธรรม ชาวอุบลฯ มีความผูกพันในธรรม อารยธรรม คืออุดมด้วยอารยทรัพย์ อารยสงฆ์ และธรรมชาติ ตามถันที่ตั้งเมืองอุบล คือ ดงอู่ผึ้ง จึงเป็นความรุ่งเรือง หรือ "อุ้งเชิงเมืองธรรม" และที่ตั้งเมืองของจังหวัดอุบลราชธานี คือ ดงอู่ผึ้ง ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญในการทำเทียนพรรษา รวงผึ้งอุดมสมบูรณ์มาก สำนักพระราชวัง ได้นำขี้ผึ้งจากจังหวัดอุบลฯ ไปเพื่อทำเทียนพระราชทาน ประกอบกับ อุบลราชธานีมีสกุลช่างทุกสาขาวิชาช่างศิลปะ จึงสามารถรังสรรค์เทียนพรรษา ออกมาได้อย่างวิจิตรบรรจงตามจินตนาการ งามล้ำเทียน

พรรษา และเนื่องจากประเพณีแห่เทียนพรรษาเกิดจาก ภูมิปัญญาชาวอุบลฯ เป็น “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” สืบสานเป็น “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ก่อให้เกิด “ภูมิพลเมือง” สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ประชาคมเป็นปึกแผ่นมั่นคง แก้ไขปัญหาสำคัญของชาติได้ในการร่วมเป็น “ภูมิพลเมืองดิน”

ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ มีชื่องานว่า "สู่เมืองเมืองธรรม งามล้ำเทียนพรรษา ภูมิปัญญาชาวอุบล" ใช้ชื่องานต่อเนื่องจากงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ปี ๒๕๕๓ กำหนดจะจัดงานระหว่างวันที่ ๑ - ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔ ณ บริเวณสนามทุ่งศรีเมือง โดยปีนี้จะมีพิเศษกว่าทุกปี คือ มีการจัดทำต้นเทียนพรรษาเฉลิมพระเกียรติ เป็นการนำเทียนประเภทแกะสลักและติดพิมพ์ มารวบรวมในต้นเทียนเดียวกัน โดยฝีมือช่างเทียนระดับอาจารย์ ๙ ท่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็น การเฉลิมฉลองในวโรกาส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระชนมายุครบ ๘๔ พรรษา และเป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดีของพสกนิกรชาวจังหวัดอุบลราชธานี

ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ มีชื่องานว่า "๑๑๑ ปี ลือเลื่อง สู่เมืองเมืองธรรม งามล้ำเทียนพรรษา ภูมิปัญญาชาวอุบล" เพื่อรำลึกในโอกาสครบรอบ ๑๑๑ ปี นับจากที่กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ข้าหลวงต่างพระองค์ในหัวเมืองมณฑลอีสาน ได้ดำริให้มีการแห่ขบวนเทียนพรรษารอบเมืองเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ สำหรับปีนี้ กำหนดจัดงานระหว่างวันที่ ๑ กรกฎาคม ถึงวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๕๕ ณ บริเวณสนามทุ่งศรีเมือง^๓

สรุปจะเห็นได้ว่าการทำต้นเทียนพรรษาของชาวพุทธจังหวัดอุบลราชธานี มีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านประเภทของต้นเทียนพรรษาในแต่ละยุค ด้านวัสดุอุปกรณ์ในการทำต้นเทียนพรรษาในแต่ละยุค ด้านบุคลากรในการทำต้นเทียนพรรษาในแต่ละยุค อีกทั้งรูปแบบการจัดงานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาในแต่ละปีจะสอดคล้องในการทำต้นเทียนพรรษา เพื่อต้องการสื่อสารเรื่องราวที่ทางคณะกรรมการจัดงานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา กำหนดไว้ในแต่ละปี

๓.๑.๔ การเปลี่ยนแปลงด้านผู้เป็นแกนนำในการจัดงานประเพณี

ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเปลี่ยนแปลงผู้เป็นแกนนำในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีเป็น ๒ ยุค โดยยุคดั้งเดิมนับตั้งแต่เริ่มต้นประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ยุคใหม่ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมาจนถึงในปัจจุบันดังนี้

๑. ผู้เป็นแกนนำในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษายุคดั้งเดิม

ผู้เป็นแกนนำในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานียุคดั้งเดิมนั้น ชุมชน ประชาชนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ประชาชนที่อยู่โดยรอบวัดมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของงานบุญประเพณีเข้าพรรษา และเป็นแกนนำในการจัดงานประเพณีเข้าพรรษา ในช่วงช่วงปลายของยุคดั้งเดิมนั้น เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ผู้เป็นแกนนำในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ บุคคล หรือ หน่วยงานราชการฝ่ายปกครอง ได้แก่ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ข้าหลวงเทศาภิบาล สำนักงานเทศบาลเมืองอุบลราชธานีเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดทิศทาง และแนวทางของงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในขณะที่ประชาชนชาวจังหวัดอุบลราชธานีที่อยู่โดยรอบวัดแต่ละคุ้มนั้นมีบทบาทเพียงทางด้านการร่วมกันจัดทำต้นเทียนพรรษา

^๓ งานประเพณีแห่เทียนพรรษา. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.guideubon.com/candlefestival.php> [๑๐มิ.ย.๒๕๕๕].

และได้มีจำนวนผู้เป็นแกนนำในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

๒. ผู้เป็นแกนนำในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษายุคใหม่

ผู้เป็นแกนนำในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษายุคใหม่นั้น จากการค้นคว้าเอกสารสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มเจ้าภาพจัดทำต้นเทียนพรรษาได้แก่ พระ ชาวบ้านคุ้มวัด ช่างเทียน และชาวอุบลราชธานี

๒. กลุ่มส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี เทศบาล(นคร)เมืองอุบลราชธานี

๓. กลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ได้แก่ หอการค้า สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือเขต ๒ จังหวัดอุบลราชธานี และกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยว ผู้เป็นแกนนำในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษายุคใหม่นั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๐ – พ.ศ. ๒๕๕๕ กลุ่มที่มีบทบาทมากที่สุดในปัจจุบัน คือ กลุ่มส่วนราชการ และกลุ่มธุรกิจ ซึ่งทำให้กลุ่มเจ้าภาพจัดทำต้นเทียนพรรษา ขาดบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก ทำให้ส่งผลให้เกิดการจัดงานที่มุ่งเน้นในเชิงธุรกิจมากกว่าการให้ความสำคัญกับแนวทางด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ และหลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง

๓.๑.๕ การเปลี่ยนแปลงด้านการมีส่วนร่วมของบุคคลในท้องถิ่น

ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเปลี่ยนแปลงด้านการมีส่วนร่วมของบุคคลในท้องถิ่นในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานีเป็น ๒ ยุค โดยยุคดั้งเดิมนับตั้งแต่เริ่มต้นประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาจนถึงปี พ.ศ.๒๕๒๐ ยุคใหม่ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมาจนถึงในปัจจุบันดังนี้

๑. การเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วมของบุคคลในท้องถิ่นยุคดั้งเดิม

การเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วมของบุคคลในท้องถิ่นยุคดั้งเดิมนั้น การมีส่วนร่วมของบุคคลในท้องถิ่นชาวอุบลราชธานี ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก เนื่องจากในช่วงดังกล่าว ชุมชน ประชาชนชาวอุบลราชธานีเป็นแกนนำในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีสูงเป็นอย่างมาก ในขณะที่ช่วงปลายของยุคดั้งเดิมนั้น เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงผู้กำหนดแนวทางในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ดังกล่าวจะเป็นผู้ปกครอง หรือ หน่วยงานราชการฝ่ายปกครอง แต่ ชุมชน ประชาชนจังหวัดอุบลราชธานีในคุ้มวัดต่างๆ ยังคงมีส่วนร่วมในการร่วมกันจัดทำต้นเทียนพรรษาของคุ้มวัดของตน

๒. การเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วมของบุคคลในท้องถิ่นยุคใหม่

การเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วมของบุคคลในท้องถิ่นยุคใหม่นั้น การจัดงานเน้นรูปแบบเชิงธุรกิจ ประกอบกับการที่มีผู้เข้าร่วมมาเป็นเจ้าภาพในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีเพิ่มมากขึ้นหลายหน่วยงาน ซึ่งโดยส่วนใหญ่ก็เป็นหน่วยงานราชการฝ่ายปกครอง และ การจัดทำต้นเทียนพรรษาเป็นการจัดทำต้นเทียนพรรษาโดยมุ่งหวังเพื่อการประกวดแข่งขันเป็นหลัก และ ทางวัดได้จ้างเหมาช่างทำเทียน จึงส่งผลให้ชาวอุบลราชธานีโดยทั่วไป และที่อาศัยอยู่

โดยรอบวัดในแต่ละคุ่มนั้นไม่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำต้นเทียนพรรษา และรวมถึงการไม่มีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา^๕

๓.๑.๖ การเปลี่ยนแปลงของประเพณีด้านวัฒนธรรมประเพณี และสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมประเพณี อาจอธิบายได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของชาวบ้าน (folkways) หรือ จารีต (mores) กฎหมาย ศาสนา สิ่งประดิษฐ์ และวัตถุ อื่นๆ ในวิถีชีวิตของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ค่านิยม การที่วัฒนธรรมประเพณีเน้นหนักอยู่ที่ความเชื่อ ความรับรู้ ความเข้าใจ ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ และกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมา นั่นจึงอาจกล่าวได้ว่าพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมประเพณี ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมนั้นๆ ซึ่ง การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมประเพณีส่วนมาก เกิดจากการประดิษฐ์ และการแพร่กระจาย

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมประเพณี

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมวัฒนธรรมประเพณีเกิดจากสาเหตุใหญ่ๆ ๒ ประการ คือ สาเหตุการเปลี่ยนแปลงเกิดจากปัจจัยภายนอกระบบสังคม และการเปลี่ยนแปลงเกิดจากปัจจัยภายในระบบสังคม

๑. การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมวัฒนธรรมประเพณีที่เกิดจากปัจจัยภายนอกระบบสังคม

การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเกิดจากปัจจัยภายนอกระบบสังคม หมายถึงการรับวัฒนธรรมวัฒนธรรมประเพณีต่างชาติ หรือวัฒนธรรมวัฒนธรรมประเพณีตะวันตกทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนาอันเป็นผลจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมวัฒนธรรมประเพณีจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง เพราะระบบสื่อสารคมนาคมมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ความเจริญ ทางเศรษฐกิจขยายตัว เร็วรวมทั้งการติดต่อธุรกิจและการค้ากับต่างชาติทำให้มีการรับเทคโนโลยีใหม่ๆ มากขึ้น แต่ถ้าหากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการเลือกสรรกลั่นกรองวัฒนธรรมใหม่ๆ ซึ่งเผยแพร่เข้ามาให้เหมาะสมกับสภาพสังคมก็จะเป็นหนทางหนึ่งที่จะพัฒนาไปสู่ความก้าวหน้า

๒. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมวัฒนธรรมประเพณี เกิดจากปัจจัยภายในระบบสังคมการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมวัฒนธรรมประเพณีจากปัจจัยภายในระบบสังคม เกิดจากสาเหตุ ๔ ประการ คือ

๒.๑. สภาพเศรษฐกิจ ปัจจุบันสภาพการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปต้องการความรวดเร็ว คนในสังคมจึงไม่ค่อยมีเวลาพิจารณาด้านวัฒนธรรมประเพณี และศีลธรรมมากนัก ทำให้ความเชื่อ ค่านิยมและวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมบางอย่างเปลี่ยนไป และบางครั้งก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงรักษาทำให้คุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีบางประการเสื่อมถอยลงอันเป็นผลจากสภาวะทางเศรษฐกิจหรือค่านิยมทางวัตถุที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

๒.๒. ระบบการศึกษา ระบบการศึกษาปัจจุบันมุ่งเน้นความสำคัญของหลักวิชาและวิธีการสอนขาดแก่นแท้ของการดำเนินชีวิต หรือ วัฒนธรรมประเพณี อันได้แก่ ศาสนา ความเชื่อ

^๕ สรัญพัฒน์ ต้นสุขเกษม, “การสื่อสาร และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี”, หน้าที่ ๑๑๖ – หน้าที่ ๑๑๗.

ปรัชญา ค่านิยม คุณธรรมและ จริยธรรม เป็นผลให้คนรุ่นใหม่ขาดความซาบซึ้งทางวัฒนธรรม ประเพณีไทยและยอมรับอิทธิพลวัฒนธรรมประเพณีตะวันตกอย่างง่ายดาย ขาดจุดยืนการเลือกสรร สิ่งที่เหมาะสมกับสภาพของสังคมและของตนเอง

๒.๓. อิทธิพลของสื่อมวลชน สื่อมวลชนทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณี ความคิดแลทัศนคติ ทำให้ประชาชนเกิดการรับรู้และมีผลในการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม และ วิถีชีวิต สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดให้วัฒนธรรมประเพณีหลากหลายจากนานาประเทศ สื่อมวลชนคือ ช่องทางที่นำเสนอและสะท้อนวัฒนธรรมประเพณีเหล่านี้สู่ประชาชนได้รวดเร็วและกว้างขวางที่สุด แต่ปัจจุบันสื่อมวลชนยังขาดการกำหนดจุดมุ่งหมายและเลือกสรรวัฒนธรรมรูปแบบที่เหมาะสมอย่างจริงจัง ส่วนใหญ่ยังหวังผลทางการค้ามากกว่าบริการสังคม

๒.๔. การถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีในสถาบันครอบครัว ปัจจุบันรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวเริ่มเปลี่ยนแปลง เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้บิดามารดามีเวลาที่จะอบรมและให้ความสำคัญทางด้านจิตใจต่อบุตรน้อยลง ประกอบกับเด็กให้ความสำคัญกับการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ผ่านทางสื่อมวลชนเพิ่มมากขึ้น ทำให้แนวคิดในการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไป เกิดช่องว่างระหว่างวัยขาดความต่อเนื่องในการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมประเพณี ขาดความประสานกลมกลืนระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านพฤติกรรมและระเบียบแบบแผนประเพณีอยู่เสมอ

ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมประเพณี

ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมประเพณีนี้อาจแยกกล่าวได้เป็นหลายแบบดังนี้ คือ

๑. การเปลี่ยนความหมาย (Reinter pretation) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบ การเปลี่ยนความหมายนี้ Herskovits หมายถึงกระบวนการที่ความหมายเดิมได้ถูกอธิบายให้เข้ากับสิ่งใหม่ๆ หรือ โดยการที่ค่านิยมอย่างใหม่ๆได้เปลี่ยนแปลงความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีที่มีอยู่เดิม

๒. การเปลี่ยนแปลงแบบเพี้ยนไปจากเดิมในรูปแบบของวัฏจักร (Cyclic Fluctuation ,Cycle of Change) เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำอีกในสังคม เป็นการกลับมาอยู่ในสภาพเริ่มต้นอีกครั้งหนึ่ง แต่วัฒนธรรมประเพณีนั้นมีลักษณะที่ผิดเพี้ยนไปจากเดิม แต่การผิดเพี้ยนหรือเปลี่ยนแปลงนั้น จำกัดอยู่ภายในขอบเขตหนึ่งๆไม่นอกเหนือจากกรอบที่กำหนด วัฒนธรรมประเพณีอาจผิดกันไปได้ในช่วงเวลาหนึ่ง แต่กัวนเวียนเปลี่ยนแปลงอยู่ภายในขอบเขตดังกล่าว

๓. การเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป (Socio-cultural Drift) ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในบางเรื่องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่ถ้าแนวโน้มซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น หันเหไปสู่จุดมุ่งหมายอื่นซึ่งไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงโดยตรงแล้ว เราเรียกลักษณะ เช่นนั้นว่า Socio-cultural Drift การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงโดยตรงแล้ว เราเรียกลักษณะ เช่นนั้นว่า Socio-cultural Drift นี่เป็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นและ อาจจะมีผลสำคัญมากที่สุด

๔. ขบวนการทางสังคม (Social Movement) คือ การกระทำต่อกันของมนุษย์ซึ่งดำเนินไปโดยมีความมุ่งหมายให้การเปลี่ยนแปลงสำเร็จผล ความพยายามที่เกิดขึ้นเพื่อ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมนี้เรียกว่า เป็นขบวนการทางสังคม^๕

ที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยได้แบ่งการเปลี่ยนแปลงของประเพณีด้านวัฒนธรรมประเพณีและสังคม เป็น ๒ ยุคโดย ยุคดั้งเดิมนับตั้งแต่เริ่มต้นประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาจนถึงปี พ.ศ.๒๕๒๐ ยุคใหม่ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมาจนถึงในปัจจุบันดังนี้

๑. การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมประเพณี และสังคมยุคดั้งเดิม

ในสมัยก่อนจังหวัดอุบลราชธานีความเจริญยังไม่มากเท่าที่ควรนับเป็นสังคมชนบท ลักษณะของสังคมชนบทเป็นครอบครัวมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ครอบครัวเป็นหน่วยที่สำคัญทาง เศรษฐกิจ และมีลักษณะเบ็ดเสร็จช่วยกันทำงาน วัด เป็นสถานที่สำคัญอย่างหนึ่ง และมีอยู่มากมาย เพื่อใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ชาวชนบทส่วนใหญ่ยึด มั่นอยู่กับประเพณีเดิม ชาวชนบทเชื่อถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชาวชนบทมีอัตราการ เกิดสูง ระดับการศึกษาและเทคนิคในอาชีพต่ำ เป็นสังคมที่มีความสัมพันธ์กัน ตามประเพณี ชาวชนบทส่วนใหญ่ใช้เงินไปในพิธีกรรมต่างๆ ชาวชนบทมีระดับความคิด และความเข้าใจแคบ มักมองอยู่แต่เฉพาะเรื่องใกล้ๆ ตัว ค่านิยมชาวชนบทไทย การนับถือผู้ใหญ่ ยกย่องนักเลงหรือผู้มีอำนาจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จิตใจกว้างขวาง รู้จักบุญคุณ ไม่เอาเปรียบและไม่เบียดเบียนเพื่อนบ้าน รักญาติพี่น้องและท้องถิ่น^๖

สำหรับงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีในยุคดั้งเดิมนั้น ได้รับอิทธิพลความเชื่อเรื่องอานิสส์ของการถวายขี้ผึ้งและการถวายแสงสว่างเป็นทาน โดยมีความเชื่อว่าการถวายเทียนพรรษาเป็นกุศลอย่างหนึ่งของการให้ทานด้วยแสงสว่าง ซึ่งเป็นปัจจัยให้เกิดปัญญาสว่างไสว ตามตำนานคติชาวพุทธที่เชื่อถือกันสืบมาตั้งแต่พุทธกาล ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทที่อธิบายพระไตรปิฎกว่า พระอนุรุทธะ สาวกของพระพุทธเจ้าที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดหลักแหลมรู้พระธรรมวินัยอย่างแตกฉาน ด้วยเพราะชาติปางก่อนเคยถวาย "แสงประทีปเป็นทาน" ดังนั้นพุทธศาสนิกชนผู้ใฝ่บุญกุศลจึงได้ยึดถือเป็นประเพณี นำเทียนไปถวายแด่พระภิกษุในเทศกาลเข้าพรรษา เพื่อปรารถนาให้ตนเองเป็นผู้เฉลียวฉลาด มีไหวพริบ งานประเพณีแห่เทียนพรรษาเป็นงานประเพณีที่รวมความผูกพันและความสมัครสมานสามัคคีของชุมชนท้องถิ่น โดยเริ่มตั้งแต่การที่ชาวบ้านร่วมกันบริจาคเทียนเข้ามาหลอมหล่อเป็นเทียนเล่มใหญ่เล่มเดียวกัน เป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะไปในตัว การสรรหาภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีฝีมือทางช่าง มีความรู้ความชำนาญในเรื่องของการทำลวดลายไทย การแกะสลักลวดลายลงบนต้นเทียน การทำเทียนให้เป็นลวดลายไทย แล้วนำไปติดบนต้นเทียน การประดับผ้าฝ้าย ผ้าไหม ดอกไม้สด ล้วนแล้วแต่เป็นฝีมือของช่างในท้องถิ่น ส่วนการจัดขบวนแห่ก็ล้วนแต่ใช้ของพื้นเมือง ทำให้งานประเพณีนี้ยิ่งใหญ่ประชาชนต่างเฝ้ารอคอย งานแห่เทียนพรรษายังทำให้คนวัยรุ่นหนุ่มสาวได้มีโอกาสใกล้ชิดสนิทสนม

^๕ สรัญพัฒน์ ต้นสุขเกษม, “การสื่อสาร และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี”, หน้าที่ ๑๕-๑๘.

^๖ พัฒนาชุมชน. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://nbkjutamad.blogspot.com/2012/07/blog-post_8098.html[๑๐มิ.ย.๒๕๕๕].

กันด้วย^๗ และรวมเข้ากับความสำเร็จในเรื่องฮิตสิบสองกองสิบสี่ในงานบุญเดือนแปด หรือ งานบุญเข้าพรรษา ตลอดจนความอุดมสมบูรณ์ของรวงผึ้ง จึงชื่อเรียกว่า “ดงอู่ผึ้ง” เข้าด้วยกัน จากตรงนี้เองได้ส่งผลให้พิธีการถวายเทียนพรรษาที่ทำจากขี้ผึ้งเพื่อให้แสงสว่างถวายแด่พระสงฆ์ เพื่อใช้ในการศึกษาพระธรรมในตอนกลางคืน จึงได้ถือกำเนิดขึ้นมา

สรุปประเพณีแห่เทียนพรรษาของชาวพุทธจังหวัดอุบลราชธานีในยุคดั้งเดิมเป็นลักษณะของสังคมชนบท มีเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา และประเพณีที่สืบทอดกันมา ลักษณะการทำถวายเป็นพุทธบูชาโดยแท้ หวังผลบุญกุศลในทางพระพุทธศาสนา เป็นลักษณะช่วยกันทำด้วยจิตด้วยใจร่วมแรงร่วมมือกันอย่างแท้จริง

๒. การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมประเพณี และสังคมยุคใหม่

ในสมัยปัจจุบันจังหวัดอุบลราชธานีมีความเจริญมากพอสมควร เป็นจังหวัดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นับว่าเป็นสังคมเมือง ลักษณะของสังคมเมืองเป็นครอบครัวมีความสัมพันธ์กันในลักษณะทุติยภูมิ ความผูกพันกันในครอบครัวมีน้อย อาชีพของชาวเมืองมีมากมาย การเปลี่ยนแปลง ทางสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็ว เป็นศูนย์รวมของการศึกษา การปกครอง ธุรกิจการค้า และอื่นๆ ชาวเมืองส่วนใหญ่ช่วยเหลือตนเองไม่ค่อยได้ เป็นสังคม ที่มีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยการอพยพเข้ามาในเมือง คนในเมืองมีการแข่งขันแย่งชิงกันสูง ค่านิยมความโอ้อ่า วัตถุนิยม^๘

สำหรับงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีในรูปแบบใหม่นั้น มิติใหม่แห่งการอนุรักษ์สืบสานและพัฒนาเทียนพรรษาเมืองอุบลการสร้างแรงจูงใจสู่การสร้างสรรค์เทียนพรรษาแบบอนุรักษ์และพัฒนา ต้องอาศัยเหตุปัจจัยด้านต่าง ๆ ในการวางยุทธศาสตร์ในการพัฒนาต้องมีพลังขับเคลื่อนที่ชัดเจน ซึ่งอาจพิจารณาได้จากปัจจัย ดังต่อไปนี้

๑. การสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยขยายฐานการศึกษาให้เข้าถึงผู้คนในท้องถิ่น อย่างเป็นรูปธรรม และสร้างสำนึกทางวัฒนธรรม

๒ ส่งเสริมปรับประยุกต์เทคนิคการทำเทียนประเภทต่าง ๆ ไปสู่งานออกแบบในลักษณะอื่น อาทิเช่น ของที่ระลึก หรือผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ใช้สอยต่าง ๆ เช่น พวงกุญแจ กรอบรูปที่เปิดขวด เทียนหอม สำหรับสปา เป็นต้น ซึ่งใช้จุดแข็งทางวัฒนธรรมพื้นถิ่นของตนเองมาเป็นจุดขาย

๓ แรงบีบคั้นจากภายนอก โดยงานแห่เทียนพรรษาเมืองอุบลถือว่าเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงที่สุด ที่ผู้คนโดยทั่วไปรู้จักกันดีทั้งในประเทศ และต่างประเทศ เนื่องจากจังหวัดอื่นก็มี ดังนั้นแต่ละที่จึงช่วงชิงจุดแข็งของตนเอง

ลักษณะเฉพาะในการออกแบบสร้างสรรค์เทียนพรรษาเมืองอุบลแบบสมัยใหม่

การออกแบบสร้างสรรค์จำเป็นต้องนำปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดรูปแบบดังต่อไปนี้มาพิจารณาร่วมกัน อันได้แก่

๑. วิถีแห่งบริบทปัจจุบัน โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอยู่กับอิทธิพลภายนอกเป็นสำคัญ อีกทั้งสภาวะทางเศรษฐกิจที่แปรผันอยู่ตลอดเวลา โดยคำนึงถึง

^๗ แสงประทีปเป็นทาน. (ออนไลน์) แหล่งที่มา : npt.onab.go.th/article/lamp.doc [๑๐มิ.ย. ๒๕๕๕].

^๘ พัฒนาชุมชน. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://nbkjutamad.blogspot.com/2012/07/blog-post_8098.html [๑๐มิ.ย.๒๕๕๕].

สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของชุมชน และชนบท ซึ่งเป็นแนวทางการสร้างสรรค์งานช่างของอีสานอย่างในอดีต โดยพบอยู่ในงานหัตถ์อีสาน ช่างจะออกแบบสร้างสรรค์ที่นั้งอยู่ในโลกของความเป็นจริงมากกว่า เช่น มีเรื่องราวของวิถีชีวิตเข้าไปผสมผสานค่อนข้างมาก หรือจะเป็นเรื่องราวคำสอนในทศชาดกท้องถิ่นอีสาน นรกกุมิ เป็นต้น แต่ปัจจุบันการออกแบบสร้างสรรค์เทียนถูกครอบงำจากศิลปะภายนอก การปรับกติกาให้ช่างได้มีทางเลือกมากขึ้นต่อเนื้อหาเรื่องราวในการแกะเทียน มิใช่บังคับให้แกะสลักอยู่เฉพาะแต่เรื่องราวพุทธประวัติ หรือชาตินิยมเจ้าเท่านั้น แต่ควรส่งเสริมเรื่องราวคำสอนอื่น ๆ เช่น นรกกุมิ หรือเรื่องราวชาดกท้องถิ่นอีสาน เป็นต้น

๒. ความต้องการเฉพาะกลุ่ม เช่น การจัดแบ่งประเภทเทียนแต่ละประเภท ในการประกวดประชันทั้งแบบโบราณ และร่วมสมัย หรือการเข้ามามีส่วนร่วมของประติมากรรมเทียนนานาชาติ เพื่อสร้างจุดขายในกระแสการท่องเที่ยวและกลายเป็นของแปลกในประเพณีแห่เทียนพรรษา ซึ่งทั้งหมดนี้ผู้เกี่ยวข้องได้ดำเนินการไปแล้วในบางส่วน กลุ่มช่าง หรือ รูปแบบที่ชนะเลิศจะวนเวียนผูกขาดอยู่ในกลุ่มช่างในเมืองที่มีความเชี่ยวชาญชำนาญ และรู้แนวทางการประกวด ส่วนช่างเทียนขายขอบรอบนอกต่างอำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี กลายเป็นเพียงไม้ประดับ เพื่อการมีส่วนร่วมกับจังหวัด และงานประเพณี

๓. เทคโนโลยีที่ทันสมัย สะท้อนยุคสมัยบนฐานแห่งความพอดี เช่น ใช้ระบบกลไกที่ทำงานแกะสลักเทียนเคลื่อนไหว ได้ปรับเปลี่ยนผังรถพ่วง (รถต้นเทียน) ให้มีรูปแบบที่หลากหลาย ไม่จำเป็นต้องเป็นผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเสมอไป แต่ควรปรับเป็นผังรูปทรงอื่น ๆ เช่น ผังกลม สามเหลี่ยม หกเหลี่ยม เป็นต้น โดยแนวคิดในสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่จะสร้างทางเลือกใหม่ที่ตื่นตาตื่นใจไม่ตกยุคสมัย ขณะเดียวกันก็ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมเดิมอยู่ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ต้องอยู่บนพื้นฐานของความพอดีเป็นสำคัญไม่ใช่การทำลายประเพณีอันดีงามเหล่านั้นให้ดูแย่ลงไป เพราะถ้าพัฒนาโดยไม่สนใจรากเหง้าเดิมนั้น แทนที่จะเป็นการส่งเสริมกับกลายเป็นการทำลาย

๔. อัตลักษณ์ท้องถิ่น ประเพณีแห่เทียนพรรษาแม้จะมีปฐมเหตุจากการเปลี่ยนระบบการปกครองหัวเมือง โดยราชสำนักกรุงเทพฯ ซึ่งเห็นว่าประเพณีเดิม (งานบุญบั้งไฟ) ไม่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ในเขตอำเภอเมือง จึงมีการเปลี่ยนแปลงเป็นประเพณีแห่เทียน ซึ่งรูปแบบในยุคแรกน่าจะมีกลิ่นไอในศิลปะแบบพื้นถิ่นอีสานภาพลายเส้นเขียนจากภาพถ่ายของหอจดหมายเหตุ จะเห็นขบวนเทียนแบบมัตรวมเป็นแท่งใหญ่ และที่โดดเด่นชัดเจน คือ ส่วนประกอบขลบทปลหลังคาเครื่องยอดในแบบฉบับศิลปะอีสานอย่างแท้จริง โดยเมื่อเปรียบเทียบกับขลบทปลในประเพณีเผาศพแบบนกกหัสดีลิงค์ (เป็นพิธีสำหรับเจ้านายชั้นสูงและพระเถระชั้นผู้ใหญ่ที่ได้รับความเคารพนับถือ) จะเห็นถึงลักษณะเฉพาะของความเป็นพื้นถิ่น^๙

สรุป ดังนั้นในวิถีสังคมปัจจุบันที่มีความซับซ้อน เราจึงไม่อาจเห็นอะไรที่สมบูรณ์แบบ โดยเฉพาะประเด็นของแก่นแท้ของประเพณีแห่เทียนพรรษาในกระแสสังคมแบบทุนนิยม ที่เต็มไปด้วยการแข่งขันชิงดีชิงเด่น (เปลือกนอก) ภายใต้แรงขับเคลื่อนของระบบทุนนิยมสามัญ ที่ผู้คนส่วนใหญ่ได้ตกเป็นทาสทั้งรู้ตัวและไม่รู้ตัว ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอนุรักษ์นิยมและกลุ่มหัวก้าวหน้าที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างของสังคมใหม่ที่แตกต่างจากอดีตอย่างสิ้นเชิง จะเห็นได้ว่าเมื่อ

^๙ มิติใหม่แห่งการอนุรักษ์สืบสานเทียนพรรษา. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.newviewtour.com/มิติใหม่แห่งการอนุรักษ์สืบสานเทียนพรรษา-อุบลราชธานี/ทุกหน้า.html> [๑๗มิ.ย.๒๕๕๕].

มุนมัง ที่เป็นตัวตนของท้องถิ่นถูกชี้นำจากคนนอกหรือคนในที่มีอำนาจ และให้ความหมายใหม่ตามกรอบแนวคิดอันคับแคบ เช่น วาทกรรมหรือการสร้างกรอบแนวคิดจากชนชั้นนำอุบลที่ไม่มีความรู้และความเข้าใจที่ดีพอแต่มีอำนาจ โดยเฉพาะในกลุ่มอนุรักษ์นิยมที่สร้างกรอบกติกาอันคับแคบ ที่มีผลโดยตรงต่อการสร้างสรรค์ของช่างเขียน เช่นว่า อุบลเป็นเมืองนักปราชญ์ ที่เน้นการเมืองเรื่องศาสนาเชิงอุดมคติ ตามแนวทางนำเข้าสู่จากวัฒนธรรมส่วนกลาง ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้ท้องถิ่นนั้นสูญเสียกระบวนการทัศน์หรือศักยภาพความสามารถด้านอื่นๆ ที่จะหยิบยืมปรัชญาทางธรรม และทางโลกในบริบทท้องถิ่นอีสานด้านอื่นๆในอดีต เช่นวรรณคดีพื้นบ้านอีสานอีกมากมายที่เป็นหลักธรรมคำสอน (รวมถึงศิลปะงานช่างพื้นบ้านแขนงต่างๆ) ที่เข้าถึงวิถีชีวิตได้ง่ายกว่าวัฒนธรรมนำเข้าสู่จากภายนอกที่สนองแค่ความยิ่งใหญ่อยู่หลังการตื่นตาตื่นใจในทางโลกียะ มากกว่าคุณค่าแห่งตัวตนและสาระธรรมคำสอนที่จะสื่อสารให้ชาวบ้านได้เข้าใจ

๓.๒ การจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานีในยุคปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๕)

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะกล่าวถึงการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของชาวพุทธจังหวัดอุบลราชธานีในยุคปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๕๕) ซึ่งรายละเอียดในส่วนนี้จะเอาเฉพาะที่เกี่ยวกับตัวเทียนพรรษาโดยตรงประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ ประเภทต้นเทียนประกวดในประเพณีแห่เทียนพรรษา

ตามเอกสารทางราชการที่ออกโดยศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี (ชั่วคราว) เรื่องประกาศหลักเกณฑ์ในการประกวดต้นเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี จากรายละเอียดในเอกสารได้กำหนดให้มีการประกวดเทียนพรรษาในปัจจุบันแบ่งได้ ๗ ประเภทดังนี้

๑. ต้นเทียนพรรษา ประเภทแกะสลัก ขนาดใหญ่
๒. ต้นเทียนพรรษา ประเภทแกะสลัก ขนาดเล็ก
๓. ต้นเทียนพรรษา ประเภทติดพิมพ์ ขนาดใหญ่
๔. ต้นเทียนพรรษา ประเภทติดพิมพ์ ขนาดเล็ก
๕. ต้นเทียนพรรษา ประเภทต้นเทียนโบราณ
๖. ต้นเทียนพรรษา ประเภทศิลปินรุ่นใหม่สืบสานตำนานเทียนอุบลราชธานี
๗. การประกวดชุมชนคนทำเทียน งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี^{๑๐}

๓.๒.๒ การทำต้นเทียนพรรษา

ในส่วนที่เกี่ยวกับประเภทการประกวดเทียนพรรษาในยุคปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๕๕) ได้กล่าวถึงแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา ในที่นี้ข้อสรุปกระบวนการในการทำต้นเทียนพรรษตามประเภทที่มีการจัดประกวดในปัจจุบันดังนี้

^{๑๐} ประกาศจังหวัดอุบลราชธานี, หลักเกณฑ์การประกวดต้นเทียนพรรษา พ.ศ.๒๕๕๕, หน้าที่ ๑-๗

กระบวนการทำต้นเทียนพรรษา

กระบวนการในการทำต้นเทียน ไม่ว่าจะเป็นต้นเทียนประเภทติดพิมพ์หรือต้นเทียนประเภทแกะสลักนั้นจะมีขั้นตอนการทำที่เหมือนกันในขั้นตอนแรกๆ ทั้งการหล่อและการกลึงให้ได้เทียนตามขนาด จากนั้น จึงจะนำไปติดพิมพ์หรือแกะสลักตามที่ต้องการ

การหล่อเทียน การหล่อเทียนประเภทแกะสลักจะใช้ขี้ผึ้งที่มีคุณภาพดีกว่าประเภทติดพิมพ์ และเทียนประเภทติดพิมพ์จะมีขนาดเล็กกว่าเทียนที่ใช้ในการแกะสลักทั้งนี้เพราะจะต้องติดดอกผึ้งโดยรอบ จะทำให้เทียนมีขนาดเล็กขึ้นอีก

การกลึงต้นเทียน การกลึงต้นเทียนทำได้ง่ายกว่าการกลึงเหล็ก หรือไม้ ข้อควรระวังอยู่ที่การนำต้นเทียนออกจากแท่นกลึง ซึ่งต้องใช้วัสดุที่อ่อนนุ่มมารองรับ เพื่อป้องกันไม่ให้ต้นเทียนบุบสลาย

การทำต้นเทียนประเภทติดพิมพ์

ขั้นตอนในการทำต้นเทียนประเภทติดพิมพ์ จะเริ่มด้วยการหล่อ และการกลึงต้นเทียน จากนั้น เริ่มทำผึ้งแผ่น ทำดอกผึ้งติดพิมพ์ และติดดอกผึ้งตามลำดับ ดังขั้นตอนต่อไปนี้

๑. การทำผึ้งแผ่น

การทำผึ้งแผ่นจะเริ่มตั้งแต่ การต้มขี้ผึ้งให้ละลายเป็นของเหลว แล้วนำไปเทลงในแบบพิมพ์ที่ทำจากแผ่นเหล็กหรือสังกะสีแผ่นเรียบ ขี้ผึ้งจะแข็งตัวเร็วขึ้น และลอกออกจากแบบพิมพ์ได้ง่าย ผึ้งแผ่นที่ทำเสร็จแล้วจะนำไปติดส่วนต่างๆ ของต้นเทียนเพื่อใช้เป็นพื้นฐานสำหรับติดลายดอกต่อไป

๒. การทำดอกผึ้งติดพิมพ์ การทำดอกผึ้งติดพิมพ์มีขั้นตอนสรุปได้ดังนี้

๑. ทำแบบพิมพ์โดยใช้แท่งปูนซีเมนต์ หรือปูนปลาสเตอร์ แกะให้ได้ลวดลายที่ต้องการ แบบพิมพ์หรือแม่พิมพ์ที่ทำจากเทียน

๒. นำขี้ผึ้งคุณภาพดีมาต้ม โดยใส่ขี้ผึ้งลงในชามอ่างขนาดกลาง แล้วนำชามอ่างขนาดกลางไปวางลงในชามอ่างขนาดใหญ่ที่ใส่น้ำไว้อีกทีหนึ่ง จากนั้นจึงนำชามอ่างขนาดใหญ่ไปตั้งไฟ

๓. เมื่อขี้ผึ้งต้มละลายดีแล้ว กรองเอาตะกอนออกทิ้งเพื่อให้ได้ขี้ผึ้งที่บริสุทธิ์ จากนั้นปล่อยให้ขี้ผึ้งเย็นลง ขี้ผึ้งจะเริ่มแข็งตัว คลึงและขยี้ขี้ผึ้งให้เข้ากันเป็นเนื้อเดียว

๔. การเตรียมแบบพิมพ์วางลงบนแผ่นไม้หน้าเรียบ แล้วแต่น้ำมันพืชลงในแบบพิมพ์ นำขี้ผึ้งมากดลงในพิมพ์แล้วขูดคลึงไปมา ให้ขี้ผึ้งแทรกเข้าไปทุกเส้นลาย

๕. ใช้น้ำละลายผงซักฟอกหรือสบู่แล้วหยดลงในแบบพิมพ์ เพื่อให้ขี้ผึ้งแข็งตัวเร็วขึ้น และลอกออกจากพิมพ์ได้ง่าย

๖. ตัดดอกผึ้งส่วนเกินออก โดยวางดอกผึ้งที่แกะออกจากพิมพ์บนกระจก แล้วใช้มีดตัดส่วนเกินออก ถ้ามีขี้ผึ้งติดปลายมีดขึ้นมา จุ่มปลายมีดลงในน้ำมันพืชจะช่วยให้เทียนไม่ติดปลายมีด

๓. การติดดอกผึ้ง การติดดอกผึ้งมีขั้นตอนที่สำคัญคือ

๑. การร่างภาพ ช่างจะต้องร่างเค้าโครงลวดลายที่ต้องการ ก่อนที่จะเลือกลวดลายดอกผึ้งที่จะนำมาติด

๒. การเลือกกลดลายดอกฝั งข้างจะต้องกำหนดได้ว่า กลดลายชนิดใด จึงเหมาะกับเค้าโครงร่างของส่วนที่จะติดดอกฝั ง

๓. การติดดอกฝั งควรจะใช้ข้างที่มีประสิทธิภาพ จะทำให้ติดกลดลายได้อย่างสม่ำเสมอ ควรจะติดในที่ที่มีแสงสว่างเพียงพอ และมีดินฟ้า อากาศเหมาะสม เพราะถ้าฝนตกหรือเย็นเกินไปจะทำให้ดอกฝั งแข็งและกระด้าง จะติดได้ไม่ดี อาจต้องใช้ความร้อนช่วยทำให้เสียเวลา

การท ำต้นเทียนประเภทแกะสลัก

ต้นเทียนประเภทแกะสลัก เป็นต้นเทียนสมัยใหม่ ท ำเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ โดย นายคำหมา แสงงามต้นเทียนต้นหนึ่งจะใช้ขี้ฝั งประมาณ ๗๐-๑๐๐ กิโลกรัม โดยใช้ขี้ฝั งชนิดดี ผสมกับขี้ฝั งชนิดไม่ดี ในอัตราส่วน ๕ ต่อ ๑ หลังจากหล่อและกลึงต้นเทียนแล้ว จะเริ่มแกะสลักต้นเทียนด้วยขั้นตอน ดังนี้

๑. ออกแบบลายที่จะแกะสลัก โดยการร่าง ทั้งส่วนฐาน ลำต้น และยอดต้นเทียน

๒. ใช้เครื่องมือแกะสลัก ซึ่งจะมีการเซาะ เจาะ ชิด และขุด ให้เป็นรูป ๓ มิติเหมือนของจริง หรือรูปที่ร่างไว้ตามจินตนาการ

๓. แกะไขส่วนที่บกพร่อง ในระหว่างการแกะสลัก อาจมีการผิดพลาดได้ เช่นรูปที่แกะมีขนาดเล็กหรือใหญ่เกินไป หรือบางส่วนแตกหักก็ต้องแก้ไขปรับปรุงให้เรียบร้อย^{๑๑}

การท ำต้นเทียนประเภทเทียนโบราณ

ความเป็นมาเรื่องเทียนโบราณ อุบลราชธานี ถือว่าเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในดงอู่ฝั ง ซึ่งคนเฒ่าคนแก่ได้เล่าให้ลูกหลาน เหลนโหล่น ได้ฟังสืบทอดกันมา ความว่าเทียนได้มาจากน้ำฝั ง ประกอบกับอุบลราชธานี ตั้งอยู่ในแหล่งหรือพื้นที่เป็นป่าไม้ มีฝั งมาอาศัยทำรังรังอยู่มากมาย จนได้เรียกว่า "ดงอู่ฝั ง" ฝั งเกี่ยวข้องและเกี่ยวเนื่องในเรื่องพุทธศานา ดังนิทานในชาดกที่เราท่านทั้งหลายได้ยินได้ฟังมา คือ เมื่อครั้งพุทธกาลตามหนังสือ พระธัมมปัทฏฐกา แผล ภาค ๑ ในเรื่องลำดับที่ ๕ คือ เรื่องพระภิกษุชาวเมืองโกสัมพี ซึ่งมีความตอนหนึ่ง กล่าวถึงวานรถวายรวงน้ำฝั ง ขณะนั้นมีช้างชื่อ ปาโรเลยยกะ อุปฐากพระศานา มีวานรตนหนึ่งเห็นการกระทำนั้น ถือน้ำน้ำใส่เต้าถวายพระศาสดา จึงคิดอยากจะทำอะไรสักอย่างถวายพระตถาคตเจ้าบ้าง วานรตัวนั้นจึงเที่ยวไป วันหนึ่งวานรเห็นรวงฝั งที่กิ่งไม้ แต่หาตัวฝั งไม่มี จึงหักเอากิ่งไม้ที่มีรวงฝั งนั้น แล้วนำรวงฝั งทั้งกิ่งไม้ไปสู่สำนักพระศาสดา

พระศาสดาทรงรับไว้ วานรเฝ้าดูอยู่ เพื่อจะได้ทราบว่ พระศาสดาจะบริโภคหรือไม่ พระศาสดาทรงนั่งเฉยอยู่ วานรเกิดความสงสัย จึงนำกิ่งไม้พิจารณาดูเห็นตัวอ่อนของฝั ง จึงค่อยๆ นำตัวอ่อนนั้นออกเสี ย แล้วถวายใหม่ พระศาสดาทรงบริโภค วานรนั้นมีใจยินดี กระโดดโลดเต้นไปตามประสา ไปตามกิ่งไม้ จนพลัดตกลงมาที่ปลายตอไม้ ทำให้วานรถึงแก่ความตาย แต่อานิสงส์ที่ท ำไว้ ถือเป็นผู้หารวงฝั งมาถวายพระพุทธเจ้าผู้ทรงศีล จึงได้เกิดในวิมานทอง สูง ๓๐ โยชน์ ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีนางอัสรพณหนึ่งเป็นบริวาร

จากเรื่องที่ปรากฏในสมัยพุทธกาลที่กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่ ในสมัยที่พระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่นั้น มนุษย์เพียงแต่รู้จักบริโภคน้ำฝั ง แต่ยังคงไม่รู้จักนำขี้ฝั งมาใช้ให้เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นำมาท ำเป็นเทียนขี้ฝั ง

^{๑๑} จิตารัตน์ ดวงสินธุ์, “แนวคิดเชิงปรัชญาที่ปรากฏในประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา”, หน้าที่ ๒๓-หน้าที่ ๒๕.

ตามแต่จะหาได้เขียนทั้งสี่ชนิด สี่ประเภท ล้วนเป็นเรื่องราวที่มาของคำบอกเล่าว่า เป็นเทียนโบราณ อนุชนรุ่นหลังรุ่นปัจจุบัน ไม่รู้ ไม่เห็น จึงได้มีการสืบเสาะแสวงหา ดังปรากฏขณะนี้^{๑๒}

การทาดันเทียนประเภทศิลปปิ่นรุ่นใหม่สืบสานตำนานเทียนอุบลราชธานี

การทาดันเทียนประเภทศิลปปิ่นรุ่นใหม่สืบสานตำนานเทียนอุบลราชธานีเป็นการจัดประกวดเพื่อสนับสนุนศิลปปิ่นรุ่นใหม่ในการทำเทียนพรรษารายละเอียดขั้นตอนการทำจะเหมือนกับประเภทอื่นๆ แตกต่างโดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

๑. หัวหน้าช่างที่จัดทำต้นเทียนพรรษาส่งเข้าร่วมประกวด จะต้องไม่เคยได้รับรางวัลในการประกวดต้นเทียนของจังหวัดอุบลราชธานี
๒. ต้นเทียนที่จัดทำต้องไม่อยู่ในสถานที่จัดทำเทียนต้นอื่น
๓. ต้นเทียนจะต้องมีไส้เทียนและมีฐาน
๔. ขนาดต้นเทียนต้องมีความสูงตั้งแต่ ๑ เมตร ขึ้นไป แต่ไม่เกิน ๒.๕๐ เมตร เมื่อวัดจากฐานของต้นเทียนถึงยอดต้นเทียน ต้องมีขนาดของเส้นผ่าศูนย์กลางไม่น้อยกว่า ๒๐ เซนติเมตร
๕. ขนาดของต้นเทียนส่วนที่แคบที่สุดต้องไม่น้อยกว่า ๗๐ เซนติเมตร
๖. ฐานของต้นเทียนและองค์ประกอบของต้นเทียนจะต้องตกแต่งให้เกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ของเมืองอุบลราชธานี เท่านั้น
๗. ฐานรองรับต้นเทียนต้องมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า ๖ ตารางเมตร และไม่เกิน ๑๔ ตารางเมตร

๘. ป้ายชื่อต้นเทียนจะต้องทำด้วยเทียนเท่านั้น^{๑๓}

การประกวดชุมชนคนทำเทียน งานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี

การประกวดในประเภทนี้ เป็นการเห็นประโยชน์การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีเกณฑ์การตัดสิน ได้แก่ การจัดทำขบวนพิธีการต้นเทียน ประวัติความเป็นมาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน การต้อนรับผู้มาเยือนอย่างประทับใจ ความสวยงามสภาพภูมิทัศน์ ความสะอาดภายในชุมชน การนำเสนอข้อมูลข่าวสารของต้นเทียนและแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ และการจัดจำหน่ายสินค้าที่ระลึกของชุมชน นับว่าเป็นรางวัลของการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยตรง^{๑๔}

จากกระบวนการในการทาดันเทียนพรรษา พบว่า การทาดันเทียนในแต่ละประเภคนั้น มีกระบวนการทำหลายขั้นตอน ทั้งยังมีค่าใช้จ่ายสูง เนื่องมาจากการทาดันเทียนมีการพัฒนาทั้งในเรื่องของรูปแบบ องค์ประกอบของฐานและการประดับตกแต่ง จึงส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายสูงขึ้นตามลำดับ และหากเรากลับไปดูจุดประสงค์ในการทาดันเทียนแล้ว

จุดประสงค์ ในการทาดันเทียนก็เพื่อเป็นพุทธบูชาและเพื่อเป็นการเชิดชูวัดวาอาราม และพระพุทธศาสนานั้นก็หมายความว่าวัตถุประสงค์หลักของการทาดันเทียนในสมัยก่อนเพื่อใช้จุดให้

^{๑๒} เทียนโบราณ. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://guideubon.com/news/view.php?t=27&s_id=6&d_id=2 [๑๓มิ.ย.๒๕๕๕].

^{๑๓} ประกาศจังหวัดอุบลราชธานี, หลักเกณฑ์การประกวดต้นเทียนพรรษา พ.ศ.๒๕๕๕, หน้าที่ ๔.

^{๑๔} การประกวดชุมชนคนทำเทียน. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://guideubon.com/news/view.php?t=115&s_id=2298&d_id=2298 [๑๓มิ.ย.๒๕๕๕]

แสงสว่างแต่ในระยะต่อมาจนถึงปัจจุบันมุ่งที่การทำเพื่อเป็นการเชิดชูวัดวาอารามและพระพุทธศาสนา เป็นสำคัญ ดังนั้นต้นเทียนที่ทำในระยะหลัง จึงไม่มีการใช้จุด แต่ทำขึ้นเพื่อเก็บไว้รอด เทียนที่ใช้จุดจริงๆ คือเทียนเล่มเล็กกราบคาถา อาจจะเป็นเทียนไขหรือเทียนขี้ผึ้ง ซึ่งเทียนเหล่านี้ วัดใช้อยู่ทุกโอกาส รวมทั้งระหว่างการเข้าพรรษาด้วย

การทำต้นเทียนในปัจจุบัน มีจุดมุ่งหมายที่เปลี่ยนไป ไม่ได้นำมาใช้จุดเหมือนดังก่อน อีกทั้งในปัจจุบันค่าใช้จ่ายในการจัดทำต้นเทียนนั้น ต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก และเมื่อนำไปถวายวัด ก็ไม่มีการจุดใช้ เนื่องจากสมัยปัจจุบันมีไฟฟ้าใช้ ความจำเป็นในการใช้เทียนจึงค่อยๆ ลดบทบาทลงไปในที่สุด คงเหลือแต่เพียงการใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น

๓.๒.๓ การนำต้นเทียนพรรษาเข้าชบวนแห่

การนำต้นเทียนพรรษาเข้าชบวนแห่ หมายถึง การนำต้นเทียนที่คุ้มวัดต่างๆ ทำเสร็จแล้ว ไปรวมกันในที่เดียวกันเพื่อสมโภชเฉลิมฉลองด้วยมหรสพต่างๆ ให้เป็นการครึกครื้น กำหนดวันรวมเทียนไม่เป็นที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับข้อตกลงของบรรดาคุ้มวัดต่างๆ บวกกับความต้องการของทางราชการที่มุ่งให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย วันรวมเทียนอาจจะเป็นวันก่อนเข้าพรรษาหรือวันเข้าพรรษา

จุดประสงค์ของการรวมเทียน ก็คือ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ดูได้ชมต้นเทียนเข้าพรรษากันอย่างกว้างขวาง ซึ่งจะมีการจัดงานสมโภชเทียนพรรษา มีมหรสพต่างๆ เพื่อฉลองตามแต่ละวัดได้ จุดรวมเทียนในปัจจุบัน คือ บริเวณทุ่งศรีเมือง จ.อุบลราชธานีเหมือนดังที่ ประดับ ก้อนแก้ว กล่าวเอาไว้ว่า

แต่เดิมนั้น เมื่อคุ้มวัดต่างๆ ทำต้นเทียนเสร็จแล้ว ก่อนวันเข้าพรรษาเล็กน้อยอาจจะประมาณ ๑-๓ วัน วัดต่างๆ จะจัดงานสมโภชเทียนพรรษา มีมหรสพต่างๆ เพื่อฉลองตามแต่ละวัดได้ ประชาชนพากันเที่ยวงานวัดตามคุ้มวัดที่ตนอาศัยอยู่ หลังจากนั้นแต่ละวัดก็จะจัดแห่เทียนพรรษาต่างวัดต่างแห่ โดยวิธีนี้ประชาชนไม่ค่อยมีโอกาสได้ชมเทียนพรรษาวัดอื่น วัดต่างๆ จึงมีการตกลงนัดหมายนำต้นเทียนไปรวมกันเดิมทีเดียวนำไปรวมกันที่ศาลากลางจังหวัดหลังเก่า โดยนำไปรวมกันในวันก่อนวันเข้าพรรษา ในการนำเทียนไปรวมกันนี้ ทางราชการได้อำนวยความสะดวกให้ด้วยการปลูกเป็นปะรำให้ [ภาษาอีสานเรียก ผาม] เพราะถ้าเอาเทียนพรรษาไว้กลางแดด ขี้ผึ้งอาจจะละลายได้ ในระยะเริ่มแรกที่มีการรวมเทียน มีต้นเทียนจำนวน ไม่มากคือประมาณ ๗-๘ ต้น เท่านั้น ต้นเทียนเหล่านี้ทางวัดส่งเข้าไปเพื่ออวดฝีมือช่างและความสวยงามของต้นเทียนวัดที่ทำต้นเทียนแต่ไม่สมัครใจส่งเข้าไปแข่งขันก็มีอยู่ ต่อมาเพื่อให้มีการประกวดได้ทำกันในวงกว้าง ทางราชการจึงส่งหนังสือเชิญชวนให้มีการส่งต้นเทียนเข้าประกวด จำนวนวัดที่ส่งต้นเทียนเข้าประกวดมีจำนวนมากขึ้นทุกปี

ส่วนสถานที่รวมต้นเทียนจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมเช่นเดียวกันกับวันที่กำหนดให้มีการรวมเทียนส่วนใหญ่... จุดรวมต้นเทียน คือ บริเวณทุ่งศรีเมือง...

๓.๒.๔ การแห่เทียนพรรษา

การแห่เทียนพรรษานี้อาจทำในวันเข้าพรรษาหรือหลังวันเข้าพรรษา กิจกรรมที่เกี่ยวกับเทียนพรรษา มีการประกวดอยู่ ๓ อย่าง คือ ประกวดต้นเทียน ประกวดชบวนแห่เทียน และประกวดเทพีประจำต้นเทียน ได้กล่าวถึงชบวนแห่เทียนพรรษาเอาไว้ว่า

ในขบวนแห่นั้นต้นเทียนแต่ละต้นก็จะมีศิลปะการแสดง ฟ้อนรำ ประโคมพิณพาทย์ ระนาด ซออง กลองเป็นอีกทีก็โกลาหล ใครมีความคิดมีศิลปะ หรือมุขตลกอะไร ก็จะมาอวดกัน ประกวดแข่งขันกันเต็มที่ เช่น บางขบวนก็มีการฟ้อนรำพื้นเมือง รำเซิ้ง รำวง หรือการละเล่นอย่างอื่นเป็นที่สนุกสนาน บางขบวนจะเสนอแนวคิดตามคติชาวบ้านจำลองภาพชีวิตชาวชนบท การทำนา เลี้ยงลูก เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย เป็นต้น ผู้แสดงก็มีทั้งครู นักเรียน นักศึกษา และประชาชน ชาวบ้าน ผู้เฒ่า ผู้แก่ ตลอดจนหนุ่มสาวและเยาวชน กลุ่มต่างๆ คับคั่ง กว่าที่จะผ่านไปขบวนหนึ่งๆ ก็เป็นเวลาานานกว่าจะแล้วเสร็จครบทุกขบวน ซึ่งมีเกือบ ร้อยขบวน ก็กินเวลาเป็นวัน ตั้งแต่เช้าจนเย็น

การประกวดต้นเทียนนั้น จะตัดสินในวันรวมเทียน เพราะเป็นเวลาที่ต้นเทียน ยังมีความสวยงามสมบูรณ์อยู่ แต่คณะกรรมการยังไม่ประกาศผล จะประกาศหลังจากมีการแห่เทียนเป็นอันเสร็จเรียบร้อยแล้ว ขบวนแห่เทียนพรรษา จะมีขบวนฟ้อนรำนำหน้าขบวน หรือ การแสดงหน้าขบวน แห่เทียนใช้เวลาพอเหมาะไม่นานจนเกินไป เพราะมีขบวนแห่เทียนของวัดต่างๆ รออยู่ ซึ่งจะมีการพิจารณาถึงความสวยงามเป็นระเบียบเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน ในปัจจุบัน(พ.ศ.๒๕๕๕) ไม่มีการประกวดขบวนแห่เทียนพรรษาเป็นแค่เพียงการเข้าร่วมในพิธีเท่านั้น

๓.๒.๕ การถวายเทียนพรรษา

เมื่อการประกวดต้นเทียน ประกวดขบวนแห่ และประกวดเทพีเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะมีการประกาศผลการประกวด เพื่อรับรางวัลต่างๆ หลังจากนั้นคุ้มวัดต่างๆ จะนำขบวนแห่ต้นเทียนกลับไปวัด ขบวนแห่จะทำทักษิณาวรรตรอบโบสถ์หรือศาลาการเปรียญ ๓ รอบเสียก่อน จากนั้นจึงนำเทียนถวายวัด

คำกล่าวถวายเทียนพรรษา ตามแบบคำถวายดอกไม้ธูปเทียนเพื่อบูชา
อิมานิ มยิ ภน.เต ที่ปฐุปป.ผวารานิ รตน.ตตยส.เสว อภิปูเชม อม.หากิ
รตนต.ตตยส.ส ปูชา จิฆรต.ตํ หิตสุชาวหาโหตุ, อาสวก.ขยป.ปตติยา

คำแปล “ข้าแต่พระคุณเจ้าทั้งหลายผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอบูชาธูปเทียน และดอกไม้อันประเสริฐเหล่านี้แก่พระรัตนตรัย กิริยาที่บูชาแก่พระรัตนตรัยนี้ จงเป็นผลนำมาซึ่งประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสืบกาลนาน จงเป็นไปเพื่อให้ถึงซึ่งพระนิพพาน เป็นที่สิ้นไปแห่งอาสวะกิเลสเทอญ”เมื่อกล่าวคำถวายจบแล้ว ก็ถวายต้นเทียนแด่พระสงฆ์ พระสงฆ์เปล่งเสียง “สาธุ” รับต้นเทียน แล้วสวดให้พร ผู้ถวายต้นเทียนทั้งหมดรับพร กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล เป็นอันเสร็จพิธี^{๑๕}

ทั้งนี้ในการนำเทียนพรรษากลับวัด ต้นเทียนพรรษาเป็นวัตถุที่มีความใหญ่โต มีส่วนประกอบหลายอย่าง อีกทั้งต้องจัดได้ในยานพาหนะ จึงไม่สะดวกแก่การยกหรือจับถวายเป็นเหตุจำเป็นต้องใช้วิธีถวาย โดยอ้อมแทนด้วยการจัดหาผ้าสายสิญจน์มาวางรอบทุกส่วนที่เป็นองค์ประกอบของเทียนพรรษา แล้วโยนไปที่อุบาสกอุบาสิกา เวลาจะถวายเทียนพรรษา ก็ทำโดยกิริยาที่ยกผ้าสายสิญจน์ไปถวายพระสงฆ์

^{๑๕} ประดับ ก้อนแก้ว, เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ประวัติการจัดทำ และการประกวด, (อุบลราชธานี : กรุ้งไทยกราฟฟิคกิจการอุบล, ๒๕๓๑), หน้าที่ ๙๖-๑๑๐.

๓.๓ สรุป

การเปลี่ยนแปลงของประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาของชาวพุทธจังหวัดอุบลราชธานีนั้น มีหลายด้าน จากการท้าววิจัยพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

การเปลี่ยนแปลงด้านวัตถุประสงค์ของการจัดงาน ในยุคดั้งเดิมนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบรรพบุรุษในเรื่องที่เกี่ยวกับข้อประพฤติหลักปฏิบัติตามฮีต ๑๒ คอง ๑๔ ในงานบุญเดือน ๘ หรือ วันบุญเข้าพรรษา ส่วนในยุคใหม่นั้น ได้มีการเพิ่มเติมวัตถุประสงค์ในการจัดงานประเพณีทางด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยนำงานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี มาเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมทางด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น

การเปลี่ยนแปลงด้านการได้มาซึ่งปัจจัยในการทำต้นเทียนพรรษา ในยุคดั้งเดิมนั้นเป็นการได้ปัจจัยที่นำมาใช้จัดทำต้นเทียนพรรษา โดยการเรียไร หรือ บริจาคเป็นทาน จากคนที่อยู่ในคุ้มบ้านเดียวกัน คนในคุ้มวัดเดียวกัน ส่วนในยุคใหม่นั้น ได้มีหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนให้การสนับสนุนเงินช่วยเหลือในการจัดทำต้นเทียนพรรษาเป็นประจำทุกปี ที่มีจุดเป้าหมายเน้นไปเชิงการค้าเป็นสำคัญ

การเปลี่ยนแปลงด้านการทำต้นเทียนพรรษการทำต้นเทียนพรรษา แบ่งออกเป็น ๓ ยุค คือ ในยุคต้นจะเป็นช่วงที่เริ่มต้นตั้งแต่มิมีงานประเพณีแห่เทียนพรรษา เป็นแค่เพียงการรวมกันของชาวบ้าน นำเทียนมามัดรวมกันไปถวายแด่พระสงฆ์ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา

การทำต้นเทียนพรรษายุคกลางนั้น การทำต้นเทียนได้พัฒนาขึ้นถึงขั้นใช้การหล่อเข้าพิมพ์ที่เป็นลายง่าย ๆ ช่างผู้มีชื่อเสียงเป็นช่วงที่ศิลปะการทำเทียนพรรษา และงานช่างศิลป์ต่างๆ ได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ทั้งแนวความคิด รูปแบบ และองค์ประกอบด้านศิลปะ ในยุคกลางนั้นมีการประกวดเทียนพรรษา ๒ ประเภท คือ ประเภทมัดรวมติดลาย และประเภทติดพิมพ์

ส่วนการทำต้นเทียนพรรษายุคใหม่นั้น ที่สำคัญคือ นายคำหมาได้คิดแกะสลักต้นเทียนโดยไม่ต้องพิมพ์ดอกมาติด เหมือนเช่นที่ช่างรุ่นก่อนทำมา ทำให้ต้นเทียนแกะสลักที่นายคำหมาทำให้กับบ้านกุดเป่ง อำเภวารินชำราบ มีความแปลกใหม่ สวยงาม ในปีต่อมา จึงได้มีการเสนอให้จัดประกวดและต้นเทียนมีการประกวดเทียนพรรษาในยุคใหม่นั้นมี ๓ ประเภท คือ ประเภทมัดรวมติดลาย ประเภทติดพิมพ์ และประเภทแกะสลัก

การเปลี่ยนแปลงด้านผู้เป็นแกนนำในการจัดงานประเพณี ในยุคดั้งเดิมนั้น ประชาชนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ประชาชนที่อยู่โดยรอบวัดมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของงานบุญประเพณีเข้าพรรษา ส่วนในยุคใหม่นั้น สามารถแบ่งออกได้ ๓ กลุ่มคือ ๑. กลุ่มภาคประชาชนคุ้มวัด ๒. กลุ่มส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ๓. กลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา

กลุ่มที่มีบทบาทมากที่สุดในปัจจุบัน คือ กลุ่มส่วนราชการ และกลุ่มธุรกิจ ซึ่งทำให้กลุ่มประชาชนคุ้มวัด ขาดบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก ทำให้ส่งผลให้เกิดการจัดงานที่มุ่งเน้นในเชิงธุรกิจมากกว่าการให้ความสำคัญกับแนวทางด้านวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงการด้านการมีส่วนร่วมของบุคคลในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของบุคคลในท้องถิ่นชาวอุบลราชธานี ในยุคดั้งเดิมนั้น ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก เนื่องจากในช่วง

ดังกล่าว ชุมชน ประชาชนชาวอุบลราชธานีเป็นแกนนำในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ส่วนในยุคใหม่นั้นคณะกรรมการจัดงานโดยส่วนใหญ่ก็เป็นหน่วยงานราชการฝ่ายปกครอง และการจัดทำต้นเทียนพรรษาเป็นการจัดทำต้นเทียนพรรษาโดยมุ่งหวังเพื่อการประกวดแข่งขันเป็นหลัก และทางวัดได้จ้างเหมาช่างทำเทียน จึงส่งผลให้ชาวอุบลราชธานีโดยทั่วไป และที่อาศัยอยู่โดยรอบวัดในแต่ละคุ้มนั้น ไม่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำต้นเทียนพรรษา และรวมถึงการไม่มีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา

ส่วนในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของประเพณีด้านวัฒนธรรมประเพณี และสังคม จากการศึกษาวิจัยแบ่งได้ ๒ ยุคดังนี้ ยุคประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาแบบดั้งเดิมนั้นเป็นลักษณะของสังคมชนบท มีเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา และประเพณีที่สืบทอดกันมา ลักษณะการทำถวายเป็นพุทธบูชาโดยแท้ หวังผลบุญกุศลที่แท้จริงในทางพระพุทธศาสนา เป็นลักษณะช่วยกันทำด้วยจิตด้วยใจร่วมแรงร่วมมือกันอย่างแท้จริง

ส่วนยุคประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาแบบใหม่นั้นเป็นลักษณะของสังคมเมือง ดังนั้นในวิถีสังคมปัจจุบันที่มีความซับซ้อน เราจึงไม่อาจเห็นอะไรที่สมบูรณ์แบบโดยเฉพาะประเด็นของแก่นแท้ของประเพณีแห่เทียนพรรษาในกระแสสังคมแบบทุนนิยม วัฒนธรรมนำเข้าจากภายนอกที่สนองแค่ความยิ่งใหญ่อลังการตื่นตาตื่นใจในทางโลกียะ มากกว่าคุณค่าแห่งตัวตนและสาระธรรมคำสอนที่จะสื่อสารให้ชาวบ้านได้เข้าใจ

ส่วนที่เกี่ยวกับขั้นตอนของการแห่เทียนพรรษา นั้นมี ๕ ขั้นตอน ได้แก่ ประเพณีในการจัดงานประกวดประเพณีแห่เทียนพรรษา การทำต้นเทียนพรรษา การนำต้นเทียนเข้าร่วมขบวนแห่ [การรวมเทียน] การแห่เทียน และการถวายเทียน ส่วนของการทำเทียนนั้นมีหลายขั้นตอน แต่ละประเภทก็มีขั้นตอนทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน โดยมากแล้วจะใช้เวลาในการทำประมาณ ๔๕-๕๐ วัน ค่าใช้จ่ายในการทำเทียนแต่ละต้นนั้นมีราคาสูงตามอัตราส่วน และขนาดของต้นเทียนพรรษา เมื่อเสร็จในขั้นตอนของการทำแล้ว จะเป็นการนำต้นเทียนเข้าร่วมในขบวนแห่ก่อนวันแห่ ๑ วัน ซึ่งตรงกับวันแรม ๑๕ ค่ำเดือน ๘ ของทุกปี ต้นเทียนที่นำมารวมกันในวันแห่นั้น บางวัดจะมีการตกแต่งเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นดอกไม้ประดับรถ ในตอนกลางคืนจะมีการประดับไฟกระพริบหรือหลอดนีออนให้กับต้นเทียนเพื่อให้เห็นความสวยงามของต้นเทียน การตัดสินนั้นจะทำการตั้งคณะกรรมการ มีการให้คะแนนเป็นระยะ มีการตรวจเยี่ยม และจะตัดสินผลในวันรวมเทียน ณ บริเวณทุ่งศรีเมือง ซึ่งในการประกวดต้นเทียนนั้น จะตัดสินในวันรวมเทียน เพราะเป็นเวลาที่ต้นเทียน ยังมีความสวยงามสมบูรณ์อยู่ แต่คณะกรรมการยังไม่ประกาศผล จะประกาศก็ต่อเมื่อประเพณีเสร็จสมบูรณ์แล้ว

ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาอยู่คู่กับชาวอุบลราชธานีถ้านับถึงปัจจุบัน พ.ศ.๒๕๕๕ ก็เป็นระยะเวลากว่า ๑๑๑ ปีแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบันมากมาย ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาจะอยู่ได้อย่างมั่นคงยั่งยืนนั้น อาจต้องใช้ความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการอนุรักษ์ ซึ่งในส่วนของการรายละเอียดการอนุรักษ์นี้จะกล่าวถึงในบทถัดไป